ו: אור לארבעה עשר פרק ראשון פסחים

שנאמר ויהי אנשים. והא דאמר בהניחקין (גיטין ד' ס. וסס) שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן והיינו בראש חדש ניסן פרשת טמאים לא כפ"ה דפי' פרשת טמאים ויהי אנשים דזו הפרשה נאמרה בערב הפסח כדמשמע הכא אלא פרשת טמאים טומאת תרומה וקדשים:

ומזהיר על פסח שני. אע"ג שעל ידי שאילתו החזקן לומר להן מ"מ לא היה צריך להאריך אלא אל תעשו פסח ותו לא: **ממאי** דבריש ירחא קאי. תימה דבסמ נפ"ל עקינא (דף פו: וסס) קאמר [1](רבה) דכ"ע בר"מ אתו למדבר סיני כתיב הכא ביום הזה באו מדבר סיני וכתיב התם בחדש הזה וגו' מה להלן ר"מ אף כאן בראש חדש אלמא פשיטא דהחדש הזה נאמר לו בר"מ והיינו משום דאמר בהקומץ רבה (מנחות כט.) שנתקשה משה רבינו בראיית הלבנה עד שאמר לו הקב"ה זה לזה וקדש ומ' ר"מ אע"ג שאמר הקב"ה למשה ברים ירחא דילמא משה לא אמר להם לישראל אלא גג' או בד' בירחא ומשיך דיליף מדבר ממדבר דבהיא דבאחד לחדש השני אמירת הקב"ה ואמירת משה הוי ברים ירחא דכתיב [2]באחד לחדש השני ויחילדו וגו' ור"י מפרש אע"ג דהחדש הזה הוה ברים ירחא מיהו דילמא הא דקאמר דבכו אל כל עדת ישראל לא הוה ברים ירחא ואם תאמר אמאי לא יליף התם מדבר מבמדבר כי הכא וי"ל דמדבר מבמדבר לא ילפינן:

אבל בחד עניינא מאי דמוקדם מוקדם. היינו דוקא היכא דליכא דרשה ועשה הא תנן בפ' עגמר הדין (סנהדרין מה. וסס) דדחיית הנסקל קודם לסקילתו אע"ג דסקילה כתיב ברישא דכתיב כי סקל יסקל או יהא יהיה היינו משום דכתיב במקום אחר סקילה בגמר מיתה דכתיב וסקלתם באבנים ומתו:

אבל בתרי עניני אין דנין. והא דפריך בסוף הפרה (נ"ק ד' נד: וסס) ואימא בהמתך דדברות לאשמועינן כלל שור וחמור פרט [3]בהמתך דדברות האמרוניות חזר וכלל אע"ג דמרוחקין טובא היינו משום דעשרת הדברות חשיבי כחד עניינא דבדיבור אחד נאמרו: **ודעתיה** עילויה. פירוש ולא בטל מאיליו כמו פירורין ועל פ"ה קשה מאי פריך כי משכחת ליה ניבטלה הא פי' ודעתיה עלויה שחס עליה לבטלה:

[4] **משש** שעות ולמעלה. פ"ה מתחלת שש ולא נהירא לר"ת דע"כ הא דאמר לעיל תמץ מו' שעות ולמעלה אסור היינו מסוף שש ופר"ת דמסוף שש קאמר ומייתי ראיה מחיטי קודליתא שהן קשין והוה תמץ נוקשה שאינו אסור נמי אלא[5] מדרבנן:

לפי

שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הפסח שני שנאמר [6]ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וכתיב [2]ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' שמעון בן גמליאל אמר לך איידי דאיירי במילי דפסחא מסיק להו לכל מילי דפסחא מאי טעמא דרשב"ג שהרי משה עומד בראש החדש ומזהיר על הפסח שנאמר [3]החדש הזה לכם ראש חדשים [4]וכתיב דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו' ממאי דבריש ירחא קאי דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי אלא אמר רבה בר שימי משמיה דרבינא מהכא [5]וידבר י"י אל משה במדבר סיני בשנה השנית בחדש הראשון וכתיב [6]ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו הכא נמי ממאי דבריש ירחא קאי דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי אמר רב נחמן בר יצחק אתיא מדבר ממדבר כתיב הכא במדבר סיני וכתיב התם [7]וידבר י"י אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני מה להלן בראש חדש אף כאן בראש חדש וניכתוב ברישא דחדש ראשון והדר ניכתוב דחדש שני אמר רב מנשיא בר תחליפא משמיה דרב [8]זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה אמר רב פפא לא אמרן אלא בתרי עניני אבל בחד עניינא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר דאי לא תימא הכי כלל ופרט אין בכללא אלא מה שבפרט דילמא פרט וכלל הוא ותו פרט וכלל נעשה כלל מוסף על הפרט דילמא כלל ופרט הוא אי הכי אפילו בתרי עניני נמי הניחא למאן דאמר [9]כלל ופרט המרוחקין זה מזה אין דנין אותו בכלל ופרט שפיר אלא למאן דאמר דנין מאי איכא למימר אפילו למ"ד דנין הני מילי בחד עניינא אבל בתרי עניני אין דנין: אמר רב יהודה אמר רב [10]הבודק צריך שיבטל מאי טעמא אי נימא משום פירורין הא לא חשיבי וכי תימא כיון דמינטר להו אגב ביתיה חשיבי [11]והתניא [12]סופי תאנים ומשמר שדהו מפני ענבים סופי ענבים ומשמר שדהו מפני מקשאות ומפני מדלעות בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן אסורין משום גזל וחייבין במעשר בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין משום מעשר אמר רבא גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה [13]וכי משכחת ליה לבטליה [14]דילמא משכחת ליה לבתר איסורא ולאו ברשותיה קיימא ולא מצי מבטיל דא"ר אלעזר [15]שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו [16]ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ

משש שעות ולמעלה [17]וניבטליה בארבע וניבטליה בחמש כיון דלאו זמן איסורא הוא ולאו זמן ביעורא הוא דילמא פשע ולא מבטל ליה וניבטליה

הרבים הוא ואף על פי שכרהו אין רשות הרבים קנויה לו: **וניבטליה בארבע.** כלומר למה הוצרכתי לבטל בלילה ליתקנו רגנן לכל אדם שיבטל קודם איסורו: **פשע.** ישכח ויבא לידי פשע שעל ידי מה יזכר אבל עכשיו שעסוק בבדיקתו יזכר: וניבטליה

שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הפסח שני שנאמר [6]ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וכתיב [2]ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' שמעון בן גמליאל אמר לך איידי דאיירי במילי דפסחא מסיק להו לכל מילי דפסחא מאי טעמא דרשב"ג שהרי משה עומד בראש החדש ומזהיר על הפסח שנאמר [3]החדש הזה לכם ראש חדשים [4]וכתיב דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו' ממאי דבריש ירחא קאי דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי אלא אמר רבה בר שימי משמיה דרבינא מהכא [5]וידבר י"י אל משה במדבר סיני בשנה השנית בחדש הראשון וכתיב [6]ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו הכא נמי ממאי דבריש ירחא קאי דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי אמר רב נחמן בר יצחק אתיא מדבר ממדבר כתיב הכא במדבר סיני וכתיב התם [7]וידבר י"י אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני מה להלן בראש חדש אף כאן בראש חדש וניכתוב ברישא דחדש ראשון והדר ניכתוב דחדש שני אמר רב מנשיא בר תחליפא משמיה דרב [8]זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה אמר רב פפא לא אמרן אלא בתרי עניני אבל בחד עניינא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר דאי לא תימא הכי כלל ופרט אין בכללא אלא מה שבפרט דילמא פרט וכלל הוא ותו פרט וכלל נעשה כלל מוסף על הפרט דילמא כלל ופרט הוא אי הכי אפילו בתרי עניני נמי הניחא למאן דאמר [9]כלל ופרט המרוחקין זה מזה אין דנין אותו בכלל ופרט שפיר אלא למאן דאמר דנין מאי איכא למימר אפילו למ"ד דנין הני מילי בחד עניינא אבל בתרי עניני אין דנין: אמר רב יהודה אמר רב [10]הבודק צריך שיבטל מאי טעמא אי נימא משום פירורין הא לא חשיבי וכי תימא כיון דמינטר להו אגב ביתיה חשיבי [11]והתניא [12]סופי תאנים ומשמר שדהו מפני ענבים סופי ענבים ומשמר שדהו מפני מקשאות ומפני מדלעות בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן אסורין משום גזל וחייבין במעשר בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין משום מעשר אמר רבא גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה [13]וכי משכחת ליה לבטליה [14]דילמא משכחת ליה לבתר איסורא ולאו ברשותיה קיימא ולא מצי מבטיל דא"ר אלעזר [15]שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו [16]ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ

משש שעות ולמעלה [17]וניבטליה בארבע וניבטליה בחמש כיון דלאו זמן איסורא הוא ולאו זמן ביעורא הוא דילמא פשע ולא מבטל ליה וניבטליה

הרבים הוא ואף על פי שכרהו אין רשות הרבים קנויה לו: **וניבטליה בארבע.** כלומר למה הוצרכתי לבטל בלילה ליתקנו רגנן לכל אדם שיבטל קודם איסורו: **פשע.** ישכח ויבא לידי פשע שעל ידי מה יזכר אבל עכשיו שעסוק בבדיקתו יזכר: וניבטליה

עין משפט נר מצוה

לו א מ"י פ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ז סמג עשין לט טש"ע או"ח סי' תלד סעיף כ:
לז ב מ"י פ"ג מהלכות מעשר הלכה יב:
לח ג מ"י פ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ז ח סמג עשין לט טש"ע או"ח סימן תלד סעיף כ:

תורה אור השלם

1. וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ:
במדבר ט ב
2. וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא:
במדבר ט ו
3. הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:
שמות יב ב
4. דַּבְּרוּ אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בָּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת:
שמות יב ג
5. וַיְדַבֵּר יְי אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר:
במדבר ט א
6. וַיְדַבֵּר יְי אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:
במדבר א א

רבינו חננאל

שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח. הנה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני. רשב"ג אמר שתי שבתות. שנאמר וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית בצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר: במדבר ט א
6. וידבר יי אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר:
במדבר א א

רבינו חננאל

שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח. הנה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני. רשב"ג אמר שתי שבתות. שנאמר וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית בצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר. במדבר ט א וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר. מה במדבר הזה אחד בחדש הזה אף במדבר האמור בענין פסח אחד בחדש הזה. קאי באחד לחדש ומזהיר על הפסח. הנה שתי שבתות. ואקשינן מעשה דניסן הוה ליה לכתוב ברישא, למה פתח תחלת הספר בחדש השני ולאחר כמה ענינים הזכיר מעשה דניסן. ואמר משמיה דרב אין מוקדם ומאוחר בתורה, והני מילי בתרי עניני, כגון האי במדבר סיני כאחד לחדש השני הכתוב בתחלת הספר שהוא ענין שאר את ראש כל עדת בני ישראל, הוה במדבר סיני בשנה השנית שהוא בחדש הראשון הכתוב אחרי כמה פרשיות, והוא ענין הפסח. כי האי גונא א' אין מוקדם ומאוחר כתורה, אלא אע"פ שנכתב זה אחר זה, באמירה וכנוראה ענין הפסח שהוא בחדש הראשון הוא נאמר תחלה ואחריו נאמר ענין הפקודים, אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר. דאי לא תימא הכי המדות שהתורה נדרשת בהן באות להתחלף, כי כה שאתה דן אותו בכלל ופרט כגון אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה כלל כל הבהמה, מן הבקר ומן הצאן פרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, בקר וצאן אי מידי אחרינא לא, ואם תאמר אין מוקדם ומאוחר, שמא מן הבקר ומן הצאן תקריבו הקדימו בצואה ואחר כן נאמר מן הבהמה שנמצא פרט וכלל, וקיימא לן פרט וכלל נעשה הכלל מוסף על הפרט ואתרבו להו כל מילי, לפיכך אמרנו לעולם בחד ענינא המוקדם מוקדם והמאוחר מאוחר. ואקשינן אי הכי דחיישינן כל כי האי גונא אפילו בתרי עניני נמי

מסורת הש"ס

ה) ל"ל ויעשו את הפסח בראשון. ב) [כ"ק פס. מנחות טס: נדה לג.]. ג) תוספתא פ"ג דמעשרות הי"ג, ד) כ"ק לט: [כ"ס ע"ב], ה) [כן כן נכון לגיות וכ"ל בכ"ק וכ"א בשאילתות], ו) [שמות יב], ז) [רבה], ח) במדבר ה, ט) שור ומפיר דדברות אחרונות פרט ומפני המתן כל"ל עי' רש"ל, י) [שיך לקמ ז.]. כ) [ועי' תוס' חולין ד' ד"ה מותר מיד וכו' בבסות דרבנן ומתן דרבנן מחוסרין לקדושין מ"מ מקדשת נמורה לא היא לאם לא אמר מקדשה מוסרין לקדושי שניהן וע"ע תוספות קדושין נח. ד"ה אלמא].

גליון הש"ס

גמ' זאת אומרת אין מוקדם. עיין בכס"ד בחומש בראשית ר' ג' ר"ת ג', שמות ד' כ': שם וכי מסבתת לה לבשרה. עי' לקמן כא ע"א תד"ה ולא אשמעי': שם וגיבבליה בר. בכ"ד הגי' מתלה וגנבליה בשיט ולמ"ב וגיבבלי בד' ה':

רבינו חננאל (המשך)

משכחת לה דדין כלל ופרט מהתפך לפרט וכלל כאשר כבר אמרנו בחד ענינא, הניחא לרבי דאמר כלל ופרט המרוחקין זה מזה אין דנין אותו בכלל ופרט, כגון כרוה תחת כרוה כלל אפילו כרוה שאין בה חבורה, בא חבורה תחת חבורה ופרט שהבריה יש בה חבורה, והם כלל ופרט המרוחקין זה מזה, כי פצע תחת פצע הפסיק ביניהם, ונמצאו רחוקים זה מזה, ואמרינן כי האי גונא אין דנין אותו בכלל ופרט, וכל שכן אם רחוקין בשני מקראות ומקרא אחד מפסיק ביניהן, אלא לבן עזאי דאמר אפילו כי האי גונא דנין אותו בכלל [ופרט] מאי איכא למימר. ושנין לבן עזאי נמי דאמר דנין לא אמר אלא בענין אחד, דשתיהן הכרוה והחבורה ענין הכאת הנוף ויצער הן, אבל בתרי עניני לא אמר. וחלוקת ר' ובן עזאי מפורשת בפ' החובל בחבירו בתחלתו. אמר רב יהודה הבודק אחר שיבער הכל צריך שיבטל בלבו מה שאינו ידוע לו עכשיו. ודייקינן מאי טעמא אי משום פירורין אע"פ שלא בטלן כמו בטלין הן דהא לא קפיד עלייהו, ואע"ג דמינטרי אגב בית לא חשיבי מידי. כדתניא אסיפת תאנים ומשמר שדהו מפני עבנים כו', עד בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין מן המעשר, פירוש אסיפת תאנים שכבר אספו התאנה ונשתיירו בה שתים שלש תאנים והסיח דעתו מהן ואינו שומר אלא הענבים כו'. דברי זו הברייתא פשוטין הן, ופירש רבא למה צריך לבטל לאי משום פירורין, אלא גזירה שמא ימצא גלוסקא דדעתיה עלה. ואקשינן למה צריך לבטל אור ארבעה עשר בשעת הבדיקה, עת שימצאנה יבטלנה. ודחינן שמא ימצאנה אחר זמן איסורה, וביטולו אותו העת אינו מועיל כלום, כי אין אדם מבטל אלא דבר שלו, והחמץ בזמן איסורו יוצא מרשותו, ואינו קרוי חמצו אלא להתחייב בו בראייתו ובהיותו מצוי ברשותו בלבד, כדאמר ר' אלעזר משום ר' ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו להתחייב בהן, ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com